

4

Barbara Kamińska

Wyzwania prawne sztucznej inteligencji

Opiekun naukowy: dr hab. prof. ALK Przemysław Polański

Barbara Kamińska

Studentka prawa Akademii Leona Koźmińskiego, wcześniej absolwentka ekonomii i filologii angielskiej. Członkini sekcji cywilistycznej i karnej koła naukowego Forum Kozminski Law Students Association. Od początku studiów współpracuje z organizacjami pozarządowymi wspierającymi ludzi w walce o sprawiedliwość. Szczególnie interesuje się prawnymi aspektami nowych technologii, ochrony dóbr osobistych, ochrony konsumenta i zatrudnienia.

Abstrakt

W związku z rozwojem nowych technologii powstaje coraz więcej maszyn i programów komputerowych, funkcjonujących w sposób zbliżony do działań człowieka. Określa się je mianem sztucznej inteligencji (dalej zwanej również skrótem: „AI”). Są one zaprogramowane tak, by uczyć się na podstawie doświadczeń i realizować określone zadania. Mimo że są tworzone w celu poprawy warunków ludzkiego życia, korzystanie z nich wiąże się z różnego rodzaju ryzykami. Ryzyka te pojawiają się głównie w czterech obszarach: odpowiedzialności za produkt, praw autorskich, ochrony danych osobowych oraz etyki.

Niewłaściwe wykorzystywanie lub wadliwość sztucznej inteligencji mogą doprowadzić do powstawania szkód, obejmujących utratę środków finansowych, zniszczenie mienia, a nawet śmierci. Należy wobec powyższego odpowiedzieć na pytanie, kto będzie ponosił odpowiedzialność za tego typu zdarzenia i na jakiej podstawie będzie ona określana.

Powstaje również wątpliwość w zakresie praw autorskich do utworów wytworzonych przez sztuczną inteligencję w toku jej działania. Z jednej strony, sam program bez danych źródłowych nie jest w stanie niczego wytworzyć. Z drugiej strony, nie wszystkie dane źródłowe same w sobie są wartościowe i może się zdarzyć, że dopiero działanie sztucznej inteligencji nadaje im pewną wartość. Należy wobec tego ocenić, jaki udział w powstaniu utworu miały dane źródłowe, a jaki samo działanie sztucznej inteligencji.

Nie można również pominąć kwestii właściwego przetwarzania danych osobowych w ramach działania sztucznej inteligencji. Dane takie jak wizerunek osoby fizycznej, jej imię i nazwisko i inne dane osobowe podlegają szczególnej ochronie. Ze względu na szerokie zastosowanie sztucznej inteligencji istnieje jednak ryzyko ich naruszenia.

Korzystanie ze sztucznej inteligencji wiąże się również z ryzykami w obszarze etyki. W danym programie twórca może „zaszczepić” swoje uprzedzenia, kreując lub pogłębiając nierówności społeczne i negatywne stereotypy.

Powyższe ryzyka mogą zmaterializować się w różnych dziedzinach prawa. Może być to zarówno prawo karne (np. gdy wskutek wadliwego działania sztucznej inteligencji dojdzie do nieumyślnego spowodowania śmierci człowieka), jak i cywilne (np. gdy w wyniku działania sztucznej inteligencji doszło do powstania szkody i poszkodowany domaga się odszkodowania).

Obszar sztucznej inteligencji, jako stosunkowo nowy, nie jest jeszcze przedmiotem odrębnych regulacji prawnych. Na poziomie organizacji międzynarodowych od kilku lat prowadzone są różne działania mające na celu stworzenie przepisów i wytycznych, które odpowiednio zadresowałyby i w ten sposób ograniczyły ryzyka związane ze stosowaniem AI.

Celem niniejszego artykułu jest weryfikacja i próba odpowiedzi na pytanie, czy projektowane rozwiązania mają szansę odpowiedzieć na wszystkie zidentyfikowane wyzwania.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, AI, inteligencja, uczenie maszynowe, prawo nowych technologii

Legal challenges of artificial intelligence

Abstract

Due to the development of new technologies, ever more machines and computer programs operate in a manner similar to people. The machines and computer programs are programmed to learn from experience and carry out specific tasks. Although new technologies are created to

improve the conditions of human life, there are various risks associated with using them. Their potentially improper operation can be catastrophic. Consequences can include loss of funds, strengthening negative stereotypes, increasing economic inequality, and even the death of people. As a result, the creators of technologies based on artificial intelligence (hereinafter also referred to as "AI") must make exceptional efforts to develop a concept of protection against such events at the design stage.

These risks arise mainly in four areas: product liability, copyright, personal data protection and ethics.

Misuse or failure of artificial intelligence can lead to damages, including loss of funds, property damage and even death. Therefore, it is necessary to answer the question of who will be liable for such events and on what basis the liability will be determined.

There are also doubts with respect to copyrights to works created by artificial intelligence in the course of its operation. On the one hand, the program itself cannot create anything without source data. On the other hand, not all source data is valuable and it may happen that only the operation of AI creates a value. Therefore, it is necessary to evaluate how much the source data contributed to the creation of the work and what the artificial intelligence itself contributed to.

The issue of proper processing of personal data as part of the operation of artificial intelligence should be considered as well. Data such as the image of a natural person, their name and surname and other personal data are subject to particular protection. Nevertheless, due to the wide use of artificial intelligence, there is a risk of their violation.

The use of artificial intelligence also involves risks in the area of ethics. In a given program, the creator can "plant the seeds" of his prejudices, creating or deepening social inequalities and negative stereotypes.

The above risks may materialize in various areas of law. It can be both criminal law (e.g. when, as a result of a faulty operation of artificial intelligence, a person is unintentionally caused to die) and civil law (e.g. when, as a result of the operation of artificial intelligence, damage was caused and the injured party demands indemnification).

At the same time, the area of artificial intelligence, being relatively new, is not yet subject to separate legal regulations. At the level of international organizations, various activities have been carried out for several years to identify potential risks related to the operation of artificial intelligence and to minimize them through the proposed solutions.

The aim of this article is to identify the challenges related to artificial intelligence and to try to answer the question whether the designed solutions have a chance to answer all identified challenges.

Keywords: artificial intelligence, AI, intelligence, machine learning, new technology law

Wprowadzenie

Koncepcja sztucznej inteligencji pojawiła się po raz pierwszy w latach pięćdziesiątych XX wieku. Za jej twórcę uważa się amerykańskiego informatyka Johna McCarthy'ego. Według niego sztuczna inteligencja oznaczała „wiedzę i inżynierię tworzenia myślących maszyn”¹; sama inteligencja zaś stanowiła „element obliczeniowy zdolności do osiągnięcia celów”². McCarthy był również znany jako kreator języka programowania Lisp, używanego w robotyce.

Obecnie nie istnieje jedna, ostateczna, definicja pojęcia sztucznej inteligencji. Jedna z definicji wskazuje, że sztuczna inteligencja to system umożliwiający realizację celów, mogący działać do pewnego stopnia samodzielnie, uwzględniający różne okoliczności i uczący się, a także mogący wchodzić w interakcję z otoczeniem (Bar i in., 2021). Zestawiając ze sobą te dwie definicje, można dojść do wniosku, że sztuczna inteligencja jest systemem zaprojektowanym do osiągnięcia celów przez ciągłą naukę i działającym w różnym stopniu niezależności od człowieka.

Zastosowanie sztucznej inteligencji jest szerokie. Uwidacznia się ono m.in. w zagranicznym dziennikarstwie, np. poprzez funkcjonalność odczytywania artykułów na stronie BBC przez program komputerowy i prototyp komputerowego prezentera omawiającego wydarzenia sportowe w Reuters (Dierickx, 2021). Również w dziedzinie motoryzacji planowane jest wdrożenie systemów sztucznej inteligencji. Od wielu lat prowadzone są prace nad tzw. pojazdami autonomicznymi, mogącymi poruszać się bez kierowcy, a od 1 stycznia 2022 r. w krajach Unii Europejskiej projekt ten wkracza w fazę testów pojazdów autonomicznych na autostradach (Kurzak, 2021). Ze sztuczną inteligencją stykamy się również w mediach społecznościowych i niektórych sklepach internetowych, podpowiadających, co może zainteresować odbiorcę, w oparciu o wcześniej podjęte przez niego działania (Kopańko, 2017). Nawet w wymiarze sprawiedliwości można się zetknąć ze sztuczną inteligencją: działający przy Stowarzyszeniu Notariuszy Rzeczypospolitej

¹ Ang. „the science and engineering of making intelligent machines”, blog firmy Artificial Solutions International, oferującej rozwiązania w zakresie sztucznej inteligencji, zawierający informacje o rozwoju sztucznej inteligencji, dostępny na: <https://www.artificial-solutions.coms/blog/homage-to-john-mccarthy-the-father-of-artificial-intelligence> (dostęp 22.01.2022).

² Ang. “Intelligence is the computational part of the ability to achieve goals in the world”, strona internetowa poświęcona Johnowi McCarthy'emu za zasługi dla informatyki i sztucznej inteligencji, założona przez Uniwersytet Stanforda w Stanach Zjednoczonych, dostępna na <http://jmc.stanford.edu/artificial-intelligence/what-is-ai/index.html> (dostęp 22.01.2022).

Polskiej Pierwszy Elektroniczny Sąd Polubowny korzysta z systemu m.in. wypełniającego pisma procesowe i wyszukującego informacje niezbędne do wydania wyroku (Leśnicka, 2021).

Ramy prawne funkcjonowania sztucznej inteligencji dopiero powstają. Regulacje będą musiały dotyczyć kilku ważnych obszarów. Pierwszym z nich jest kwestia odpowiedzialności za ewentualne szkody powstałe w toku korzystania z AI. Wśród specjalistów trwają dyskusje i rozważane jest zarówno utworzenie rozmaitych form ochrony przed szkodami (np. specjalne ubezpieczenia), jak i nadanie AI podmiotowości prawnej (Szczepaniak, 2022). Po drugie, przepisy powinny być zgodne ze standardami etycznymi, co oznacza, że na każdym etapie korzystania z AI będą zabezpieczone prawa podstawowe człowieka. Innym istotnym obszarem jest kwestia praw autorskich do utworów wytworzonych z udziałem sztucznej inteligencji. W tym zakresie również istnieje kilka możliwości. Prawa te mogą być przypisane twórcy oprogramowania, dostawcy danych źródłowych lub użytkownikowi, na przykład w zależności od tego, który z nich wykonał działania, bez których dzieło na pewno by nie powstało (Sewerynik, 2020). Ponadto, regulacje powinny zawierać unormowania dotyczące przetwarzania danych osobowych.

Różne organizacje międzynarodowe wypracowują własne definicje sztucznej inteligencji, określają zagrożenia, które powinny zostać zaadresowane i propagują własne propozycje rozwiązań. Niniejsze opracowanie ma za zadanie pokazać, jakie wyzwania prawne są zidentyfikowane i czy zostały sformułowane propozycje ich rozwiązań.

1. Ramy prawne funkcjonowania sztucznej inteligencji

Ustanowienie ram prawnych funkcjonowania sztucznej inteligencji jest przedmiotem zainteresowania organizacji międzynarodowych, m.in. UE, ONZ i OECD. Poniżej przedstawiono proponowane przez te organizacje przepisy i/lub zalecenia dotyczące AI. Analizie zostały poddane proponowane definicje AI, dostrzeżone wyzwania związane z jej stosowaniem i proponowane rozwiązania. Dokonano również weryfikacji, czy proponowane rozwiązania dotyczą opisanych we wstępie obszarów krytycznych: odpowiedzialności za produkt, ochrony danych osobowych, praw autorskich, oraz etyki.

1.1. Prawo UE

Inicjatywy dotyczące sztucznej inteligencji podjęte przez Unię Europejską obejmują:

- Skoordynowany plan w sprawie sztucznej inteligencji przedstawiony w komunikacie Komisji z dnia 7 grudnia 2018 r. do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów (dalej: „**Plan UE dotyczący AI**”),
- Rezolucje Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. w sprawie sztucznej inteligencji³ (dalej: „**Rezolucje PE w sprawie AI**”),
- projekt Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2021 ustanawiającego zharmonizowane przepisy dotyczące sztucznej inteligencji (akt w sprawie sztucznej inteligencji) i zmieniające niektóre akty ustawodawcze Unii (dalej: „**Projekt Rozporządzenia w sprawie AI**”),

Pierwsze dwa spośród powyżej wymienionych mają za zadanie nakreślić cele, kluczowe obszary i zagrożenia, które zostaną zaadresowane w rozporządzeniu unijnym dotyczącym AI, które ma wejść w życie w niedalekiej przyszłości.

Plan UE dotyczący AI wskazuje cele Unii Europejskiej w zakresie sztucznej inteligencji koncentrując się na zwiększaniu światowej konkurencyjności Wspólnoty, przede wszystkim w obszarach takich jak bezpieczeństwo, ochrona zdrowia, transport i produkcja. Zgodnie z nim rozwiązania AI mają być stosowane w szerokim zakresie w sektorze zarówno prywatnym, jak i publicznym. W planie podkreśla się rolę RODO dla możliwości pozyskiwania danych wsadowych, służących do uczenia AI, jak również konieczność zapewnienia etyczności na etapie projektowania nowych rozwiązań technologicznych. Zdaniem Komisji wykorzystywanie AI w sektorze publicznym będzie powodowało obawy natury etycznej, które należy rozwiewać na wczesnym etapie prac. W dokumencie wspomina się również o konieczności analizy kwestii własności intelektualnej. Plan ten został przyjęty przez Radę Unii Europej-

³ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. z zaleceniami dla Komisji w sprawie systemu odpowiedzialności cywilnej za sztuczną inteligencję, Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. zawierająca zalecenia dla Komisji w sprawie ram aspektów etycznych sztucznej inteligencji, robotyki i powiązanych z nimi technologii oraz Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. w sprawie praw własności intelektualnej w dziedzinie rozwoju technologii sztucznej inteligencji.

skiej 11 listopada 2019 r. i w jego duchu powinny być realizowane prace nad stworzeniem ram prawnych i etycznych funkcjonowania sztucznej inteligencji w Unii Europejskiej.

W rezolucjach PE wyraża się stanowisko PE w zakresie sztucznej inteligencji. Stanowią one punkt odniesienia dla opracowania rozporządzenia dotyczącego AI. Rezolucje PE w sprawie AI podkreślają, że dążenie do rozwoju technologicznego nie może się odbywać kosztem zabezpieczenia użytkowników przed szkodami i naruszenia ich praw podstawowych. W zakresie odpowiedzialności stanowisko UE przedstawione w rezolucjach wskazuje, że winnym wszelkich szkód będzie „niemal zawsze” człowiek oraz że nie ma podstaw do nadawania systemom sztucznej inteligencji osobowości prawnej. Odnośnie do kwestii, kto miałby być odpowiedzialny, PE wskazuje na operatorów (zarówno *front-end*, jak i *back-end*), którzy są zaangażowani w zarządzanie ryzykiem związanym z AI, tzn. tych, którzy „tworzą, utrzymują lub kontrolują” ryzyko dotyczące AI. W rezolucjach wskazuje się na odpowiedzialność na zasadzie ryzyka i podkreśla konieczność stworzenia surowego systemu odpowiedzialności dla systemów generujących z natury najwyższe ryzyko i działających autonomicznie. Za ryzykowne PE uważa te systemy, które mogą wyrządzić najwięcej szkód, przy czym w określeniu poziomu ryzyka należy uwzględnić również prawdopodobieństwo wystąpienia i „powagę” szkody. PE postulowało w rezolucjach, by rozporządzenie unijne dotyczące AI zawierało reguły odpowiedzialności (w tym mówiące o kwocie odszkodowania i terminie przedawnienia roszczeń) za naruszenie prawa do życia, zdrowia, nietykalności cielesnej i własności.

Projekt Rozporządzenia w sprawie AI zawiera zharmonizowane na poziomie Wspólnoty przepisy dotyczące wprowadzenia do obrotu i korzystania ze sztucznej inteligencji, mające uwzględniać zalecenia i rekomendacje z wcześniejszych prac Unii. Według Projektu Rozporządzenia w sprawie AI, aby dany system mógł być uznany za system sztucznej inteligencji, musi zostać spełnionych kilka przesłanek. Po pierwsze, jest to oprogramowanie stworzone w oparciu o uczenie maszynowe, podejście statystyczne lub inne techniki wymienione w Załączniku 1 do rozporządzenia. Po drugie, oprogramowanie to posiada określone przez człowieka cele i realizuje je poprzez generowanie wyników (np. zaleceń czy decyzji). Po trzecie, sztuczna inteligencja w ramach realizacji celów oddziałuje na środowiska, z którymi wchodzi w interakcję.

Akt oparty jest na analizie ryzyka związanego ze stosowaniem systemów sztucznej inteligencji i zawiera podział na trzy grupy ryzyka: niedopuszczalne, wysokie i niskie.

W art. 5 zostały opisane cechy systemów, których nie wolno wprowadzać do obrotu ze względu na rozmiar szkód, które mogą spowodować. Są to w szczególności systemy manipulujące zachowaniem człowieka poprzez stosowanie technik podprogowych lub wykorzystywanie słabości (np. wieku) oraz systemy służące ocenie wiarygodności osób fizycznych przeznaczone dla organów publicznych.

W art. 7 i załączniku III opisane zostały systemy wysokiego ryzyka, podlegające restrykcyjnym wymogom. Znajdują się wśród nich m.in. systemy obsługi ruchu drogowego, zaopatrzenia w wodę, gaz i energię elektryczną, systemy wykorzystywane w podejmowaniu decyzji o dostępie do szkół i uczelni, systemy wykorzystywane do rekrutacji pracowników, a także do podejmowania decyzji o ich awansowaniu i zwalnianiu, systemy służące do zarządzania świadczeniami publicznymi, systemy określające zdolność kredytową, systemy stosowane w ściganiu przestępstw (np. o cechach zbliżonych do poligrafów, potocznie zwanych wykrywaczami kłamstw) oraz wspierające pracę sędziów (np. w analizie stanu faktycznego i stosowaniu odpowiednich przepisów). Wykaz systemów wysokiego ryzyka podlega aktualizacji.

Na podmiocie stosującym system AI wysokiego ryzyka spoczywa obowiązek stworzenia i utrzymania systemu zarządzania ryzykiem. System ten musi identyfikować znane i dające się przewidzieć ryzyko, szacować prawdopodobieństwo jego wystąpienia, a także dążyć do jego eliminacji w największym stopniu. Ponadto użytkownik systemu ma obowiązek posiadania i utrzymywania dokumentacji technicznej potwierdzającej zgodność systemu z wymogami oraz korzystać z systemu zgodnie z instrukcją.

Na podmiocie projektującym system AI wysokiego ryzyka spoczywa szereg obowiązków. Przede wszystkim systemy AI wysokiego ryzyka muszą być zaprojektowane tak, by podlegały nadzorowi ze strony człowieka, a także mogły dokonywać ciągłej rejestracji zdarzeń. Ponadto systemy te muszą być odpowiednio przetestowane. Dodatkowo, w przypadku, gdy dany system wykorzystuje proces uczenia się na danych, należy zapewnić mu dane wysokiej jakości, wolne od błędów, odpowiednie i kompletne. Od twórców systemów AI, zgodnie z art. 13 rozporządzenia, wymaga się również, by systemy te były

przejrzyste i zawierały informacje umożliwiające interpretację i wykorzystywanie wyników prac tych systemów.

W przypadku nieprzestrzegania przepisów rozporządzenia na podmiot winny takiego naruszenia może zostać nałożona kara administracyjna wynosząca nawet 30 mln euro. Kwestia, czy takiej karze mogą podlegać organy publiczne, pozostaje w gestii danego państwa członkowskiego.

Projekt Rozporządzenia w sprawie AI szeroko ujmuje zagrożenia związane ze stosowaniem sztucznej inteligencji. Wskazuje, że zagrożenia mogą wystąpić w obszarze bezpieczeństwa, zdrowia i praw podstawowych człowieka. Projekt Rozporządzenia w sprawie AI nie poddaje analizie kwestii bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych ani kwestii praw autorskich do utworów stworzonych przez sztuczną inteligencję.

1.2. Prawo ONZ

Agenda ONZ – UNESCO w dniu 24 listopada 2021 r. przyjęła dokument *Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence* (dalej: „**Rekomendacje UNESCO w zakresie AI**”). Zawiera on zalecenia dotyczące stosowania AI, stanowiące standard etyczny, do którego powinny dążyć państwa zaangażowane w rozwój prawodawstwa w zakresie AI (nie tylko państwa członkowskie ONZ).

UNESCO wyjaśnia w dokumencie, że nie próbuje definiować sztucznej inteligencji (ponieważ przypuszcza, że definicja ta będzie zmieniać się w czasie), ale koncentruje się na tych jej aspektach, które mogą budzić wątpliwości etyczne. W rekomendacjach UNESCO w zakresie AI podkreśla się, że stosowanie AI wiąże się z licznymi wyzwaniami dotyczącymi m.in. demokracji, praw i wolności podstawowych jednostki (w tym wolności wypowiedzi), zdrowia, równości płci i zatrudnienia. UNESCO zaznacza w art. 14 dokumentu, że na żadnym etapie cyklu życia systemu sztucznej inteligencji żadna jednostka czy społeczność nie może być skrzywdzona lub poniżona w zakresie fizycznym, ekonomicznym, kulturowym, społecznym, politycznym ani mentalnym⁴. Zapewne z tego względu zaleca, by w całym cyklu życia systemu sztucznej inteligencji brało udział wielu interesariuszy, w tym: organizacje rządowe i pozarządowe, obywatele, naukowcy, specjaliści do spraw technicznych, przedsiębiorstwa

⁴ Oryg. *No human being or human community should be harmed or subordinated, whether physically, economically, socially, politically, culturally or mentally during any phase of the life cycle of AI systems* (tłum. aut.).

sektora prywatnego, instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i równości, organizacje zajmujące się prawami dzieci, szkoły i uczelnie, oraz media.

UNESCO dostrzega możliwość wystąpienia kolizji wartości w procesie tworzenia i stosowania sztucznej inteligencji i zaleca w dokumencie stosowanie zasady proporcjonalności. Agenda ONZ dostrzega również zagrożenie płynące z zastosowania w AI algorytmów stworzonych na podstawie różnego rodzaju uprzedzeń.

Rekomendacje UNESCO w zakresie AI zalecają też opracowanie przepisów w zakresie ochrony danych zgodnych z przedstawionymi standardami etycznymi. Ponadto apelują w art. 40 o zapewnienie transparentności stosowanych algorytmów. Zdaniem UNESCO powinno być jasne, jak działa każdy algorytm, a w przypadku wystąpienia nieprawidłowości powinna istnieć możliwość przypisania odpowiedzialności za funkcję, w ramach której powstała nieprawidłowość do osoby za to odpowiedzialnej. UNESCO podkreśla, że odpowiedzialność za wady funkcjonowania sztucznej inteligencji powinna być przypisana do osoby fizycznej lub prawnej. System sztucznej inteligencji nie powinien w związku z tym mieć osobowości prawnej.

Dokument wspomina również o konieczności wypracowania rozwiązań w zakresie ochrony własności intelektualnej odnośnie do utworów wytworzonych przez AI, jednak nie proponuje w tym zakresie żadnych konkretnych rozwiązań.

1.3. Prawo OECD

W dniu 22 maja 2019 r. OECD przyjęła dokument *Recommendation of the Council on Artificial Intelligence* (dalej: „**Rekomendacje Rady OECD w sprawie AI**”). Jest to zestaw zaleceń uwzględniających szeroki zakres wyzwań wynikających ze stosowania sztucznej inteligencji. Dokument definiuje AI jako system maszynowy, który dla danego zestawu celów określonych przez człowieka, z różnym stopniem samodzielności może wykonywać określone zadania, mające wpływ na świat rzeczywisty lub wirtualny. OECD rekomenduje, by decydenci zadbali o to, by sztuczna inteligencja stała się szansą na zwiększenie dobrobytu i dobrostanu, jak również zmniejszenie nierówności ekonomicznych i społecznych.

W punkcie 1.2 OECD wskazuje, że sztuczna inteligencja powinna się koncentrować na człowieku i jego prawach (takich jak godność). Podmioty za-

angażowane w projektowanie i tworzenie systemów AI powinny wdrożyć odpowiednie zabezpieczenia i ustalić możliwy poziom ingerencji człowieka, który będzie odpowiedni do okoliczności.

W punkcie 1.5 OECD postuluje, by podmioty uczestniczące w poszczególnych etapach cyklu życia systemu sztucznej inteligencji (projektowanie, tworzenie, użytkowanie) ponosiły odpowiedzialność za prawidłowe jej funkcjonowanie stosownie do swojej roli. OECD zaleca, by systemy AI były transparentne. Brzmienie punktu 1.3 wskazuje, że na podmiotach zaangażowanych w projektowanie i tworzenie systemów AI powinien ciążyć obowiązek wyjaśnienia sposobu ich działania tak, aby w przypadku doznania przez dany podmiot jakiegoś uszczerbku, podmiot ten mógł zakwestionować działanie systemu AI, opierając się na wiedzy o czynnikach, które doprowadziły system AI do niekorzystnego dla nich działania.

Rekomendacje Rady OECD w sprawie AI wskazują, że wdrażanie systemów sztucznej inteligencji może mieć różne skutki dla poszczególnych społeczeństw i gospodarek. Zagrożeń OECD upatruje w obszarze pracy, konkurencji, prywatności i bezpieczeństwa danych. Organizacja widzi istotną rolę decydentów państw należących do OECD w rozwiązaniu potencjalnych problemów.

Rekomendacje Rady OECD w sprawie AI nie zawierają sugestii odnośnie do kwestii praw autorskich ani ochrony danych. Dokument zawiera jedynie wzmiankę o tym, że kwestie te są istotne. OECD nie wspomina o nadawaniu sztucznej inteligencji osobowości prawnej.

2. Ocena rozwiązań prawnych dotyczących sztucznej inteligencji

Aby móc stwierdzić, czy proponowane rozwiązania miałyby szansę odpowiedzieć na wyzwania związane z korzystaniem ze sztucznej inteligencji, należy poddać je dalszej analizie w ujęciu zarówno teoretycznym, jak i praktycznym. Należy przy tym pamiętać, że jedynie Projekt Rozporządzenia w sprawie AI, gdy jego tekst zostanie ostatecznie określony i przyjęty, będzie zawierał przepisy bezpośrednio obowiązujące (w państwach członkowskich UE). Pozostałe z omówionych dokumentów zawierają jedynie zalecenia dla prawodawców i stosowanie się do nich nie będzie obowiązkowe.

Weryfikacji w ujęciu teoretycznym można dokonać, przyrównując treści proponowanych przepisów/rekomendacji do pewnego wzorca. W niniejszym

artykule wzorzec ten stanowi dokument *Rule of Law Checklist* (Lista kontrolna zasad państwa prawa – tłum. aut.), przyjęty przez Komisję Wenecką w dniach 11–12 marca 2016 r. (zwany dalej: **Zasadami państwa prawa**).

Odnosnie do oceny możliwości praktycznego zastosowania proponowanych rozwiązań prawnych zostanie zbadanych kilka trudnych sytuacji związanych ze stosowaniem AI, opisanych w Internecie. Zostanie zweryfikowane, czy sytuacje te zostałyby rozwiązane z użyciem któregośkolwiek z analizowanych rozwiązań.

2.1. Ujęcie teoretyczne

Zasady państwa prawa wskazują pięć kluczowych obszarów:

- 1) Pewność, przewidywalność i zrozumiałość prawa,
- 2) Zabezpieczenie przed nadużyciem ze strony państwa,
- 3) Równość i niedyskryminacja,
- 4) Dostęp do sądu.

Zgodnie z punktem 58 Zasad państwa prawa przepisy powinny zostać sformułowane w możliwie najbardziej precyzyjny i zrozumiały sposób. Tymczasem problemy interpretacyjne pojawiają się już na etapie definiowania pojęcia sztucznej inteligencji w przedstawionych aktach prawnych i zaleceniach. Jedynie dokument OECD wydaje się zawierać najbardziej rzetelną definicję AI.

Punkt 60 Zasad państwa prawa podkreśla istotność stabilności i spójności przepisów. Trudno mówić o stabilności w momencie, gdy załączniki do projektu rozporządzenia unijnego zawierające wykazy zakazanych praktyk oraz systemów wysokiego ryzyka, mają podlegać zmianom. Odnosnie do spójności warto zauważyć, że OECD w swoim dokumencie z jednej strony podkreśla konieczność umieszczenia człowieka i jego wartości w centrum zainteresowania, z drugiej zaś strony mówi o ustaleniu adekwatnego do okoliczności poziomu ingerencji człowieka w działanie AI.

W punkcie 64 Komisja Wenecka zaznaczyła, że wykonanie władzy, prowadzące do niesprawiedliwych, nieracjonalnych czy zbyt ciężkich decyzji jest niezgodne z Zasadami państwa prawa. Działania władzy powinny być podparte racjonalnym wyjaśnieniem. Tymczasem projekt rozporządzenia unijnego dotyczącego sztucznej inteligencji w dużym uproszczeniu zawiera głównie szereg trudnych do realizacji nakazów i zakazów, zaś nieprze-

ganie przepisów wiąże się z wysokimi karami pieniężnymi sięgającymi nawet 30 mln euro. W takiej sytuacji powstaje wątpliwość, na ile możliwa jest realizacja w świecie rzeczywistym wizji zaprezentowanej w tym akcie prawnym. Jeżeli wypełnienie zobowiązań jest niemożliwe w praktyce, to nie może być egzekwowane prawem, zgodnie z paremią *impossibilium nulla obligatio est* (Matczak, 2019).

2.2. Ujęcie praktyczne

Chcąc podjąć próbę oceny, czy podnoszone przez organizacje międzynarodowe ryzyka związane z korzystaniem z AI są trafne, a proponowane rozwiązania mogą być skuteczne, można odwołać się do artykułów opisujących historie osób, które w jakiś sposób stały się ofiarami sztucznej inteligencji.

Jedną z takich osób jest Michael Williams, który został niesłusznie skazany za zabójstwo sąsiada, ze względu na bezkrytyczne oparcie się śledczych na działaniu czujników akustycznych ShotSpotter (Mering, 2021 i Wiśniewski, 2021). Williams został poproszony przez sąsiada o podwiezienie. Gdy pojazd Williamsa zbliżał się do skrzyżowania, w kierunku jego pasażera, z innego samochodu, został oddany strzał. Williams został aresztowany, ponieważ czujniki akustyczne ShotSpotter wykryły niedaleko huk petardy, który pracownik ShotSpotter ręcznie sklasyfikował jako strzał z broni. Mimo braku dowodów, Williams blisko rok spędził w więzieniu, gdzie przeżył załamanie nerwowe.

Sprawa ta dowodzi, że nie zawsze ingerencja człowieka jest korzystna i eliminuje błędy sztucznej inteligencji. W opisanej sytuacji nie zawiodła zatem sama sztuczna inteligencja, ale nadzór nad nią. Spośród przywołanych dokumentów, opracowanych przez organizacje międzynarodowe, jedynie Projekt Rozporządzenia w sprawie AI w art. 14 pkt 5 prawdopodobnie zapobiegłby tragedii (gdyby analogiczne przepisy przyjęto w Stanach Zjednoczonych, w których wydarzyła się opisana sytuacja), ponieważ użytkownik systemu AI wysokiego ryzyka nie może podejmować działania, opierając się na AI, bez weryfikacji czy potwierdzenia wyników działań AI przez co najmniej dwie osoby.

Inną „ofiara” sztucznej inteligencji jest weteran wojenny Stephen Normandin, który pracował jako kurier współpracujący z Amazon. System oparty na sztucznej inteligencji określił, że Normandin niewłaściwie wykonuje swoje obowiązki i wysłał mu wiadomość o zwolnieniu z pracy. Normandin utrzy-

mywał, że został zwolniony z przyczyn, na których powstanie nie miał wpływu (Soper, 2021).

Przy założeniu trafności zarzutu podnoszonego przez Normandina można przyjąć, że w tej sytuacji powinna wystąpić większa ingerencja człowieka, potencjalnie jeszcze na etapie tworzenia algorytmu. Samo wysłanie wiadomości o zwolnieniu z pracy przez system sztucznej inteligencji może być uznane, na przykład według Rekomendacji UNESCO w zakresie AI, za naruszenie godności i nie powinno mieć miejsca.

Opisane powyżej sytuacje przedstawiają dość skrajne problemy, dotyczące kwestii zagrożenia przetrwania (wskutek utraty pracy) i utraty wolności. W Internecie można znaleźć więcej artykułów podnoszących podobną tematykę w kontekście użycia AI. Prawo powinno być przygotowane również na inne sytuacje, związane np. ze zwykłymi wyzwaniem życia codziennego, w tym prowadzeniem działalności biznesowej. W prawdopodobnie pierwszym w Polsce wyroku Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w Poznaniu z dnia 13 sierpnia 2020 r., sygn. XII GC 669/17/5 dotyczącym wykorzystywania AI, doszło do rozstrzygnięcia kwestii korzystania przez biuro tłumaczeń z opartego na AI narzędzia Google Translate, którego stosowanie niesie ze sobą szereg wątpliwości.

Zgodnie z opisem stanu faktycznego w wyroku, zamawiający zlecił biurowi tłumaczeń przetłumaczenie swojej książki. Zanim zdecydował się na zawarcie z biurem umowy o dzieło w zakresie tłumaczenia, zażądał próbek tłumaczeń, po czym miał wybrać próbkę najlepiej – według niego – przetłumaczoną. Zamawiający wybrał, jak wskazuje opis stanu faktycznego, próbkę tłumacza, który korzystał w swojej pracy z narzędzia Google Translate, a następnie dokonywał niezbędnych ulepszeń tłumaczenia. Po otrzymaniu z opóźnieniem pełnego tłumaczenia książki, zamawiający zlecił niezależnemu podmiotowi ocenę jakości tłumaczenia, co skutkowało zgłoszeniem przez niego licznych błędów w tłumaczeniu do biura tłumaczeń. Strony uzgodniły, że biuro tłumaczeń ponownie prześle wielostopniowo zweryfikowane tłumaczenie, jednak ostatecznie zamawiający odmówił przyjęcia usługi ze względu na bardzo złą jakość tłumaczenia.

W przedmiotowej sprawie sąd zwrócił uwagę na naruszenie prawa autorskiego wynikające z korzystania z narzędzia Google Translate. Sąd podkreślił również brak spełnienia warunku poufności wynikające z korzystania z narzędzia. Sąd uznał ponadto, że ze względu na liczne błędy dzieło nigdy nie zostało stworzone.

Lektura sprawy nie daje jednoznacznej odpowiedzi, czy działanie biura tłumaczeń sprowadzało się jedynie do przeklejenia treści do przetłumaczenia do narzędzia Google Translate. Sprawa ta niesie za sobą liczne pytania dotyczące korzystania ze sztucznej inteligencji, odnośnie do których brakuje rozstrzygnięcia:

- Czy w pracy profesjonalnego tłumacza dopuszczalne jest korzystanie z Google Translate, jeśli następnie tłumaczenie uzyskane z zastosowaniem translatora jest częściowo zmienione przez człowieka?
- Jeśli odpowiedź na powyższe pytanie jest twierdząca, do jakiego stopnia „bezpieczne” jest korzystanie w pracy tłumacza z Google Translate?
- Czy ma znaczenie dla dopuszczalności korzystania ze sztucznej inteligencji fakt braku konieczności zapłaty za korzystanie z Google Translate?
- Uwzględniając rozwój jakości Google Translate, czy wykazanie choćby częściowej zbieżności tłumaczenia z tym dokonany przez Google Translate może stanowić podstawę roszczenia o odszkodowanie ze strony zamawiających wobec biur tłumaczeń?

Omówione we wcześniejszej części zalecenia i projektowane przepisy wydają się nie zwracać istotnej uwagi na kwestie praw autorskich. Adresują jedynie kwestie konieczności zapewnienia poufności danych. Ogólne wrażenie, jakie mogą sprawiać, jest takie, że koncentrują się na kwestiach godności i szeroko rozumianych praw człowieka. Z kolei relatywnie „przyziemny” temat funkcjonowania tłumacza online, jakim jest Google Translate, nie jest jak dotąd w zasadzie zaadresowany.

Wnioski

W niniejszym artykule przeanalizowano proponowane przepisy i zalecenia dotyczące AI sformułowane przez UE, ONZ i OECD. Celem analizy było ustalenie, czy i w jakim stopniu odpowiadają one na wyzwania prawne związane z korzystaniem ze sztucznej inteligencji. Wnioski z tego procesu nie napawają optymizmem.

Rozporządzenie unijne, które po wejściu w życie będzie wiążącym aktem prawnym obowiązującym bezpośrednio, w obecnym kształcie nakłada na twórców i użytkowników systemów AI liczne, a często również kosztowne i czasochłonne obowiązki, za których nieprzestrzeganie grożą surowe kary

administracyjne, które mogą sięgać wielu milionów euro. Jednocześnie nie wynagradza ono w żaden sposób twórców tych rozwiązań: projektantów, specjalistów technicznych czy podmiotów dostarczających dane służące do trenowania systemów AI. Bezsprzeczne jest, że w wielu przypadkach, w pewnym momencie systemy AI będą nie tylko dostarczać rozwiązania na zadane problemy, ale w ramach swych działań wręcz tworzyć utwory w rozumieniu prawa autorskiego, za korzystanie z których powinno być wypłacane wynagrodzenie. Każdy podmiot uczestniczący w tworzeniu systemu AI powinien mieć przewidzianą odpowiednią do swojej roli część wynagrodzenia z tytułu korzystania ze sztucznej inteligencji (np. opłatę licencyjną określoną jako procent ceny systemu AI). W tym momencie nie jest również jasne, czy i w jaki sposób ma być zapewniana zgodność tworzenia i korzystania z AI z przepisami dotyczącymi przetwarzania danych osobowych. Istnieje jednak szansa, że kwestie te będą przedmiotem prac UE w przyszłości, jako że są one przedmiotem rezolucji PE i są również wspomniane w Planie UE dotyczącym AI.

Propozycje ONZ koncentrują się na zapewnieniu zgodności tworzenia i korzystania z AI z etyką. Należy zauważyć, że kwestie etyczne są ujęte szeroko. ONZ koncentruje się na ochronie godności ludzkiej, ale za kwestie etyczne uważa również ochronę własności intelektualnej i zapewnienie bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych, co należy zaaprobować. W swoich pracach ONZ próbuje pogodzić różne stanowiska, co wyraża się w rekomendacji, by w pracach nad prawem AI uczestniczyła szeroka grupa podmiotów.

OECD trafnie wymienia szanse i zagrożenia związane z korzystaniem ze sztucznej inteligencji oraz różnicuje odpowiedzialność za jej niewłaściwe działanie w zależności od funkcji podmiotu, w obrębie którego wystąpiło niewłaściwe działanie. Również definicja sztucznej inteligencji zaproponowana przez OECD wydaje się adekwatnie opisywać cechy kluczowe AI.

W proponowanych rozwiązaniach dominuje pogląd, że powinien wystąpić nadzór ze strony człowieka oraz że odpowiedzialność za funkcjonowanie sztucznej inteligencji ostatecznie ponosi człowiek. Ponadto UE, ONZ i OECD dostrzegają istotną rolę wyjaśnienia sposobu funkcjonowania sztucznej inteligencji i opracowania rzetelnej instrukcji jej użytkowania w zabezpieczeniu przed niepożądanym działaniem. Opisane sytuacje, w których pojawiły się istotne problemy w związku z działaniem sztucznej inteligencji, potwierdzają słuszność tych poglądów.

Jak wspomniano wcześniej, proponowane rozwiązania pomijają lub odraczają rozstrzygnięcia dotyczące praw autorskich i przetwarzania danych osobowych. Są to istotne, a przy tym złożone obszary, w których zbyt późne dokonanie rozstrzygnięć może istotnie zmienić kształt przepisów, zniechęcając do tworzenia i korzystania z AI w przyszłości.

Nawet bez projektowanych rozwiązań w tych dwóch obszarach, proponowane przepisy i zalecenia są w większości trudne w odbiorze. Napisane są one trudnym językiem, z zastosowaniem niezrozumiałych pojęć, powodując trudności interpretacyjne. Należy pamiętać, że odbiorcami przepisów o AI będą nie tylko osoby na co dzień zajmujące się prawem czy technologią, ale przede wszystkim przedstawiciele różnych zawodów, którzy w swojej pracy będą korzystać ze sztucznej inteligencji. Obecne definicje, wskazane potencjalne zagrożenia i proponowane rozwiązania wydają się miejscami oderwane od rzeczywistości, zbyt wzniosłe i zbyt skomplikowane dla przeciętnego odbiorcy. Koncentrują się one na kwestii godności człowieka, zaś inne istotne kwestie pomijają. Pokazuje to przywołany wyrok polskiego sądu. Dodatkowym wyzwaniem jest zrozumienie i odpowiednie zastosowanie przepisów. Ze względu na trudności interpretacyjne i strach przed wysokimi karami administracyjnymi potencjalni użytkownicy mogą zrezygnować z korzystania z AI lub opóźnić ten proces do czasu wyjaśnienia istotnych kwestii prawnych.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że omówione przepisy i zalecenia w obecnym kształcie w istotnym stopniu nie odpowiadają na wyzwania związane z korzystaniem ze sztucznej inteligencji, a wręcz stawiają pod znakiem zapytania światowy rozwój rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji.

Bibliografia

Literatura

- Bar, G., Domagała, M. i Domagała, P. (2020). *Prawo sztucznej inteligencji*. Legalis.
- Matczak, M. (2019). *Imperium tekstu. Prawo jako postulowanie i urzeczywistnianie świata możliwego*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Sewerynik, A. (2020). *Utwór muzyczny jako przedmiot prawa autorskiego*. Legalis.
- Szczepaniak, R. (2022). *Problemy pogranicza prawa cywilnego. Boundary problems of civil law*. Legalis.

Strony internetowe

- Borg, D., Davis, M. i Genesereth, M. (2014, listopad). *What is AI? / Basic Questions*, pozyskano z: <http://jmc.stanford.edu/artificial-intelligence/what-is-ai/index.html> (dostęp 22.01.2022).
- Dierickx, L. (2021, kwiecień). *Artificial intelligence and journalism: a race with machines*, pozyskano z: https://www.equaltimes.org/artificial-intelligence-and?lang=en#Ye2OS_7Tk2x (dostęp 23.01.2022).
- Kopańko, K. (2017, maj). *Sztuczna inteligencja to nie science-fiction. Oto 7 przykładów, jak zmienia nasze życie już teraz*, pozyskano z: <https://spidersweb.pl/2017/05/intel-sztuczna-inteligencja.html> (dostęp 23.01.2022).
- Kurzak, T. (2021, wrzesień). *Kiedy pojedziemy autonomicznymi samochodami? Przed nimi jeszcze długa droga*, pozyskano z: <https://www.komputerswiat.pl/artykuly/redakcyjne/kiedy-pojedziemy-autonomicznymi-samochodami-przed-nimi-jeszcze-dluga-droga/5vfsntm> (dostęp 23.01.2022).
- Leśnicka, J. (2021, październik). *Sztuczna inteligencja może pomóc polskim sądom w zaległościach*, pozyskano z: <https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art19056051-sztuczna-inteligencja-moze-pomoc-polskim-sadom-w-zaleglosciach> (dostęp 23.01.2022).
- Mering, P. (2021, sierpień). *Niesłuszne aresztowanie przez błąd AI*, pozyskano z: <https://bezprawnik.pl/niesluszne-aresztowanie-przez-blad-ai/> (dostęp 19.10.2022).
- Myers, J. (2022, styczeń). *5 charts that show what people around the world think about AI*, pozyskano z: <https://www.weforum.org/agenda/2022/01/artificial-intelligence-ai-technology-trust-survey/> (dostęp 24.01.2022).
- Peart, A. (2020, październik). *Homage to John McCarthy, the Father of Artificial Intelligence (AI)*, pozyskano z: <https://www.artificial-solutions.coms/blog/homage-to-john-mccarthy-the-father-of-artificial-intelligence> (dostęp 22.01.2022).
- Soper, S. (2021, czerwiec). *Fired by Bot at Amazon: 'It's You Against the Machine'*, pozyskano z: <https://www.bloomberg.com/news/features/2021-06-28/fired-by-bot-amazon-turns-to-machine-managers-and-workers-are-losing-out> (dostęp 20.10.2022).
- Wiśniewski, D. (2021, sierpień). *Mężczyzna spędził prawie rok w więzieniu w wyniku błędnych analiz dokonanych przez algorytmy SI*, pozyskano z: <https://www.purepc.pl/usa-mezczyzna-spedzil-prawie-rok-w-wiezieniu-w-wyniku-blednych-wnioskow-wyciagnietych-przez-algorytmy-si> (dostęp 20.10.2022).

Orzecznictwo

Wyrok Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w Poznaniu z dnia 13 sierpnia 2020 roku, sygn. XII GC 669/17/5.

Inne

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2021 ustanawiające zharmonizowane przepisy dotyczące sztucznej inteligencji (akt w sprawie sztucznej inteligencji) i zmieniające niektóre akty ustawodawcze Unii, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52021PC0206>

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Skoordynowany plan w sprawie sztucznej inteligencji, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM:2018:795:FIN>

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. z zaleceniami dla Komisji w sprawie systemu odpowiedzialności cywilnej za sztuczną inteligencję, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52020IP0276>

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. zawierająca zalecenia dla Komisji w sprawie ram aspektów etycznych sztucznej inteligencji, robotyki i powiązanych z nimi technologii, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52020IP0275>

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2020 r. w sprawie praw własności intelektualnej w dziedzinie rozwoju technologii sztucznej inteligencji, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:JOC_2021_404_R_0007

Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>

UNESCO – Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>